

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Міжнародної
науково-практичної конференції
“Соборність України: правовий вимір”,
присвяченої 100-річчю
Акту Злуки УНР і ЗУНР
22 січня 1919 р.

м. Київ,
29 листопада 2018 р.

Тиводар Назарій Богданович. Соборність України в умовах Брестського договору (1917-1918 рр.): історико-правовий аналіз

Ткач Даніл Вадимович. Міжнародний вплив на реалізацію ідеї соборності України після Першої світової війни.

Толкачова Анастасія Василівна. Ідея соборності в українській політико-правовій думці

Федорів Ангеліна Богданівна. Нормативно-правове забезпечення діяльності системи навчальних закладів Української Народної Республіки (1917 – квітень 1918 рр.)

Халупко Євгеній Сергійович. Акт Злуки: чергова спроба втілення ідеї соборності

Цюприк Володимир Ігорович. Соборницький рух на Закарпатті: історико-правові наслідки

Чупрій Діана Юріївна. Українська церква на порозі реформ: релігійна політика Павла Скоропадського

Шикір Дмитро Олександрович. Конституція УНР 1918 року та її вплив на реалізацію ідеї соборності

Шилюк Анна Віталіївна. Злука УНР і ЗУНР – втілення ідеалу української соборності

Шостак Віктор Миколайович. Політико-правові причини краху Соборності в період Української революції 1917-1921 рр.

Шульжук Людмила Романівна. Соборність як ідентифікаційна ознака зрілості держави

Ющенко-Гончар Доменіка-Ярина Михайлівна. Правові засади мовної політики в Західноукраїнській Народній Республіці (1918-1919 рр.)

Якимець Богдан Ярославович. Правовий досвід використання виборчих моделей законодавством Тимчасового уряду та Центральної Ради Української Народної Республіки у 1917 р.

Макарчук Віталій Володимирович. Ідея соборності у сприйнятті козацької еліти Української гетьманської держави

Отже, Положення про вибори до Всеросійських Установчих зборів 1917 р. на момент його ухвалення було найдемократичнішим виборчим законом у світі та стало дороговказом на шляху до перетворення країни з абсолютистським імперським режимом на країну, де закладалися підвалини правової держави, побудованої за зразками західних демократій.

Література:

1. Российское законодательство X–XX вв. : в 9 т. Т. 9. Законодательство эпохи буржуазно-демократической революции / под общ. ред. О. И. Чистякова ; отв. ред. тома, [авт. введ., с. 5–38, и заключения] О. И. Чистяков. Москва : Юрид. лит., 1994. 351 с.

2. Протасов А. Г. Всероссийское Учредительное собрание : история рождения и гибели / А. Г. Протасов. Москва : РОССПЭН, 1997. 368 с. : ил.

3. Выборы во Всероссийское Учредительное Собрание в документах и воспоминаниях современников / Центральная избирательная комис. РФ, Науч.-метод. совет при ЦИК РФ, Российский общественный ин-т избирательного права ; [И. Б. Борисов и др.] ; под общ. науч. ред. : Ю. А. Веденеева и И. Б. Борисова. Москва : РОИИП, 2009. 831, [1] с.

4. Смирнов Н. Н. Третий Всероссийский съезд Советов: история созыва, состав, работа / Н. Н. Смирнов ; под ред. О. Н. Знаменского ; АН СССР, Ин-т истории СССР, Ленингр. отд-ние. Ленинград : Наука, 1988. 123, [3] с.

*Макарчук Віталій Володимирович,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри теоретико-правових
та суспільно-гуманітаних дисциплін*

Білоцерківського національного аграрного університету

ІДЕЯ СОБОРНОСТІ У СПРИЙНЯТТІ КОЗАЦЬКОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Сьогодні важко знайти в Україні більш важливі питання, ніж питання припинення воєнних дій на українському Донбасі, забезпечення українським громадянам мирного життя та збереження територіальної цілісності нашої держави. Україна опинилася перед надзвичайно складними випробуваннями, ціною яких, без перебільшення, може стати питання її державної незалежності. Ідея єдності та соборності, так само як свободи і незалежності, закладена в фундаменті державницької концепції кожного народу. Український народ також не є виключенням у цьому відношенні, особливо сьогодні, коли дехто бажає бачити його бездержавним, роз'єднаним та знесиленим. За таких обставин, надзвичайної актуальності набувають ідеї соборності, національної єдності українського народу та збереження територіальної цілісності України.

Виокремлення ідеї «соборності» із більш загальної, базової цінності «суверенітет» передусім пов'язане з її очевидністю, наочністю та природно-історичним прагненням козацької еліти зібрати під власні знамена території, заселені українським етносом. Дана орієнтація супроводжувала українську

козацьку еліту як за часів найбільшої могутності держави, так і за часів втрати самостійності.

На наш погляд, доволі вузько розуміти категорію «соборність», що з'явилася в українських політико-правових вченнях саме наприкінці XIX – на початку XX ст. виключно як означення процесу «об'єднання українських етнічних земель» і тільки в такому розумінні вона пройшла все XX ст. як через теорію, так і через практику державного будівництва.

За часів незалежної України з'явилися роботи, що безпосередньо пов'язані з обраною темою. Це, зокрема, дослідження В. Степанкова, спрямовані на аналіз теми соборності у політиці Б.Хмельницького [1], зусиль П. Дорошенка у справі збереження цілісності України наприкінці 60-х рр. XVII ст. [2] Об'єднавчі політики Ю. Хмельницького, П. Тетері, І. Брюховецького, П. Дорошенка у контексті тієї обставини, що лівобережні і правобережні гетьмани мали різних монархів, проаналізував Т. Чухліб [3].

Більшість етнічних українських земель, що нині входять до складу держави Україна, наприкінці XV – на початку XVI ст. були складовою частиною Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. На Люблінському сеймі, що тривав з 10 січня по 12 серпня 1569 р., Польща і Литва об'єдналися в одну державу, відповідно до акту від 1 липня 1569 р. [4, с. 141-142].

Оцінки згаданого політико-правового акту у науково-дослідницькій літературі достатньо полярні. В дореволюційний період та у радянську добу дослідники абсолютно негативно висловлювалися проти документу, здебільшого актуалізуючи мотиви національно-релігійно характеру, що були неприйнятними для православних українців.

Щодо характеристики сучасних поглядів з вищезазначеного, то американський учений українського походження Я. Пеленський визнав його продуманим, реалістичним і навіть мудрим, адже на його думку «Польща була країною з досить прогресивним конституційним устроєм, обмеженою королівською владою, гарантованими політичними свободами та становими привілеями, відносною релігійною толерантністю, самобутньою ренесансною культурою, що не могло не приваблювати суспільну еліту ...» [5, с. 12-13].

Не заперечуючи проти останнього, зазначимо, що однозначний характер оцінок перебування українців у складі держав, котрі здійснили вторгнення на їхні етнічні території, апріорі, не може визначатися категоріями більшого «добра» чи меншого «зла». Нація має жити, творити і розвиватися у самобутніх умовах власного існування, лише тоді вона має можливість повнокровної реалізації свого запрограмованого внутрішнього потенціалу.

У ході Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького відбувається становлення української національної держави – Війська Запорозького. Уже на кінець 1648 р. Україна мала основні ознаки державності: населення, територію, військо, органи влади і управління, полково-сотенний адміністративно-територіальний устрій, суд, право [6, с. 239].

Як показали дослідження В.Смолія та В.Степанкова, реалізація ідеї соборності залишалася одним з провідних рушіїв політики Богдана

Хмельницького [7, с. 94-93]. Не виходила вона з поля зору й усіх без виключення наступних володарів гетьманських клейнодів та їх оточення.

Хоча орієнтації на соборність поступово втрачали свої географічні, обмежуючись формулюваннями про «єдність обох берегів Дніпра», вони назавжди залишились зафіксованими у політико-культурному комплексі української еліти завдяки «козацьким літописам» і особливо найпоширенішому з них - «Літопису гадяцького полковника Григорія Граб'янки» [8, с. 68].

Як висновок, політична цінність соборності спочатку чітко усвідомлювалася як об'єднання навколо державних інституцій усіх етнічних українських територій. Вона виступала провідним гаслом політики всіх українських гетьманів. соборність усіх своїх етнічних земель, територіальна консолідація здавна були заповітною метою українського національно-визвольного руху, який у складних умовах довготривалої відсутності власної державності фактично виконував об'єднавчу функцію, всіляко сприяючи налагодженню контактів між розмежованими державними кордонами частинами України. Її, в більшій чи меншій мірі, враховували у своїй політиці та політичних символах усі інші гетьмани, незважаючи на постійне зведення даної орієнтації від рівня визначення географії тогочасної України до рівня традиційних згадок про єдність обох берегів Дніпра.

Література:

1. Степанков В. С. Богдан Хмельницький і проблема соборності Української держави (1648 - 1657 рр.) // Богдан Хмельницький та його доба. Київ, 1996. 272 с.
2. Степанков В. С. Боротьба Петра Дорошенка за збереження цілісності козацької України (друга половина 1668 - 1669 рр.). *Український історичний збірник*. Київ, 2003. Вип. 5. С. 108-120
3. Чухліб Т. В. Гетьмани і Монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648 - 1714 рр. Київ, 2003. 518 с.
4. Історія України: нове бачення : в 2 т. / ред. изд. О. І. Гуржій, Я. Д. Ісаєвич, Ф. Г. Котляр та ін. ; Під ред. В. А. Смолія. Київ: Україна, 1995. Т. 1. 350 с.
5. Правні та ідеологічні обґрунтування включення українських земель до Коронної Польщі (1569). *Ювілейний збірник Української Вільної Академії наук*. Вінніпег, 1976. С. 1-14.
6. Zbigniew W. Dzikie Pola w ogniu. O Kozaczyźnie w dawnej Rzeczypospolitej. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1960. 285 s.
7. Смолій В. А., Степанков В. С. Правобережна Україна у другій половині XVII - XVIII ст.: проблема державотворення. Київ: Інститут історії України НАН України, 1993. 71 с.
8. Граб'янка Г. Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки. Київ, 1992. 192 с.